

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**РОЗВИТОК НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ПЕДАГОГІКИ ТЕАТРУ**»

Студентки 2 курсу МАП групи
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Освітньої програми: Початкова освіта.
Дошкільна освіта
Бродецької Катерини Сергіївни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне
джерело

Науковий керівник:
Лазаренко Наталія Іванівна,
доктор педагогічних наук,
професор

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2023 рік

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ТЕАТРУ	8
1.1. Розвиток навичок усного мовлення молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	8
1.2. Роль театру педагогіки у процесі розвитку навичок усного мовлення учнів	15
1.3. Діагностика розвитку навичок усного мовлення молодших школярів на констатувальному етапі експерименту	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ТЕАТРУ	37
2.1. Європейський досвід розвитку навичок усного мовлення школярів засобами педагогіки театру	37
2.1.1. Розвиток дитячої комунікабельності у польській освіті засобами театру педагогіки	42
2.1.2. Особливості розвитку навичок усного мовлення дітей у німецьких білінгвальних школах	46
2.2. Засоби розвитку навичок усної взаємодії учнів у контексті імплементації європейського досвіду в українську систему освіти	49
2.3. Підготовка майбутніх учителів до розвитку навичок усного мовлення учнів засобами театру педагогіки (на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського)	57
2.4. Діагностика розвитку навичок усного мовлення молодших школярів на підсумковому етапі експерименту	65
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Питання розвитку навичок усного мовлення молодших школярів сьогодні набуває особливої актуальності та ставить нові прогресивні завдання перед педагогами початкової школи. Зважаючи на масштабне використання інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційну форму навчання, за якою працюють більшість учнів, мовленнєве середовище для комунікування обмежується. Діти не мають можливості спілкуватися, обмінюватися думками, їхня комунікація в онлайн режимі часто зводиться до переписування смайлами, картинками, графічними знаками, скороченнями. Навчаючись, навіть, в офлайн режимі, учні здебільшого віддають перевагу спілкуванню за допомогою гаджетів, розмовам у віртуальному світі, тим самим демонструючи в усному мовленні обмеженість лексичного запасу, фонетичні ляпи, помилки у граматичних конструкціях. Часто школярам важко висловити свої думки, налагодити спілкування, будувати конструктивну розмову тощо.

Одним із ефективних засобів подолання кризи розвитку навичок усного мовлення дітей є використання педагогіки театру. За допомогою театру школярі можуть з легкістю перевтілитися в різні образи, комунікувати від імені відомих героїв, розширювати лексичний запас, налагоджувати контакт з іншими учнями. Театр створює простір для розвитку та зростання, найперше – стимулює долати психологічні труднощі (дозволяє відкритися, подолати комплекси, впливає на мотивацію до мовленнєвої діяльності); окрім цього відкриває широку палітру різних мовленнєвих засобів, що дозволяють збагатити мовлення, розширити словниковий запас, набути орфоепічних навичок, оволодіти ораторським мистецтвом тощо.

На актуальності питань розвитку навичок усного мовлення наголошено в законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти, типових навчальних програмах. Над розробкою мовно-літературної освітньої галузі в умовах Нової української школи працювали І. Большакова, М. Вашуленко, О. Вашуленко, О. Савченко, Р. Шиян та ін.

Питанням збагачення словникового запасу учнів як засобу налагодження їхньої мовленнєвої комунікації займалися А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голуб, К. Крутій, Н. Комарівська, Н. Лазаренко. Проблема розвитку навичок усного мовлення учнів початкових класів у контексті вивчення різних розділів української мови була предметом наукових досліджень сучасних лінгводидактів: відбір лексики для початкового етапу засвоєння української мови (Т. Коршун); формування лексичних понять в учнів початкових класів (Л. Попова); збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами як засіб увиразнення мовлення (К. Дідук); робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування молодших школярів (Л. Соловець); формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень (на матеріалі прикметника) (Н. Лазаренко); збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами (Н. Чепелюк).

Проблемою розвитку навичок усного мовлення молодших школярів займалися М. Вашуленко, Н. Бібик, І. Гудзик, Н. Комарівська, Н. Лазаренко, І. Лапшина, О. Локшина, Л. Овсієнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Онопрієнко, О. Пометун, І. Родигіна, М. Пентилюк, О. Савченко, Т. Смагіна та ін.

В останнє десятиліття на театральну діяльність як ефективний засіб розвитку мовлення дітей звернули увагу І. Барановська, О. Деркач, О. Жовнич, Н. Казьмірчук, Л. Старовойт, І. Стахова та ін.

Незважаючи на провідні дослідження у сфері розвитку навичок усного мовлення школярів, це питання залишається нерозкритим та потребує опрацювання. Саме тому темою нашого дипломного дослідження було обрано «Розвиток навичок усного мовлення молодших школярів засобами європейської педагогіки театру».

Об'єкт дослідження: розвиток навичок усного мовлення молодших школярів.

Предмет дослідження: методика використання педагогіки театру для розвитку навичок усного мовлення учнів початкової школи.

Мета: визначити вплив педагогіки театру на розвиток навичок усного мовлення молодших школярів, експериментально перевірити її ефективність.

Мета дослідження конкретизована в таких **завданнях:**

1. На основі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури охарактеризувати основні дефінітивні поняття дослідження.

2. Визначити роль європейської педагогіки театру у сучасній освіті молодших школярів.

3. Виокремити, обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні розвитку навичок усного мовлення молодших школярів, провести констатувальний та підсумковий етапи експерименту.

4. Вивчити європейський досвід та запропонувати дієві прийоми, методи, форми педагогіки театру для розвитку навичок усного мовлення учнів.

Для досягнення мети і виконання завдань дослідження ми використали такі **методи:** *теоретичні* (аналіз наукової, методичної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження); *емпіричні* (спостереження, інтерв'ювання, анкетування, аналіз творчих робіт учнів, проведення констатувального та підсумкового етапів експерименту).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2020-2021 рр. на базі Барського ліцею №2 Барської міської ради. У дослідження взяло участь 49 респондентів: контрольна група – 23 учні 2-А класу, експериментальна група – 26 учнів 2-Б класу і 8 педагогів початкових класів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (22-23 листопада м. Вінниця)», на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті

наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року м. Вінниця), на Міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (11 травня 2023 року м. Тернопіль), на XX міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця), на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (27 квітня, м. Вінниця).

Результати дослідження висвітлені у таких **публікаціях**:

Бродецька Катерина. Розвиток навичок усного мовлення засобами театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (IX школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю.* Вінниця, 2022. С.172-177. URL: <https://sites.google.com/view/konfmyst22/головна-сторінка>

Бродецька Катерина. Використання театралізованих ігор у роботі з молодшими школярами (на основі передового педагогічного досвіду). *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. С. 332-338 Вип. 12. URL: <https://sites.google.com/vspu.edu.ua/2023/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0>

Бродецька Катерина. Сюжетно-рольові ігри як засіб розвитку навичок усного мовлення молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.). Вінниця, 2023. Вип. 5. С. 101-104. URL : <https://sites.google.com/vspu.edu.ua/conference-inclusive-education/home>

Елементи наукової новизни: у роботі зібрано та проаналізовано поняття «навички усного мовлення», звернено увагу на педагогіку театру, розкрито суть та зміст цього поняття, встановлено взаємозв'язок між навичками усного мовлення та педагогікою театру.

Практичне значення: у роботі запропоновано європейський досвід розвитку навичок усного мовлення засобами педагогіки театру, що може бути корисним для сучасних педагогів, майбутніх учителів.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів (7 підрозділів), загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Питання розвитку навичок усного мовлення учнів вважається одним із актуальних завдань Нової української школи. Сприяти оволодінню школярами лексичного багатства української мови, пропагувати розмову рідною мовою вважаються одними з пріоритетних напрямів роботи вчителя на уроках НУШ. Мова є знаковою системою, яку люди розшифровують під час спілкування, водночас мова передається через мовлення, а воно, в свою чергу, є психологічним поняттям, оскільки мовленнєва діяльність є одним з видів психічної, інтелектуальної діяльності людини. Мовлення є також поняттям комунікативним, оскільки воно виступає основним засобом комунікації (мовленнєвого спілкування)».

Навички усного мовлення характеризуються такими напрямами: удосконалення звуковимови школярів; збагачення, уточнення й активізацію словникового запасу; вміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання; послідовне й логічне викладання думки; удосконалення граматичного ладу мовлення учнів; оволодіння нормами українського літературного мовлення; засвоєння найважливіших етичних правил спілкування; підвищення мовленнєвої культури.

Опрацювання наукової літератури дало можливість виокремити основні причини обмеженого розвитку навичок усного мовлення молодших школярів: коло знань та уявлень про суспільне життя, природу в дітей вузьке в силу їхнього віку; часто у вживанні слова школярі не вкладають конкретних уявлень і понять, можуть замінювати одне значення слова іншим; лексичний словник учнів несистематизований, хаотичний, тим самим діти не здатні висловити чітко свою думку; словник школярів розвинутий однобічно: у ньому більше конкретних, ніж абстрактних слів; мовлення учнів нерідко характеризується емоційною безбарвністю, невиразністю, повторенням тих самих слів.

З метою подолання визначених проблем, ми розкрили освітній потенціал педагогіки театру. Вона є міждисциплінарною наукою, яка інтегрує в собі основи знань: культурологічних (художня культура, мистецтвознавство, теорія театру і основи режисури), психологічних (закономірності та механізми емоційного впливу театру на людину, взаємодії особистості з театральним мистецтвом, задоволення екзистенційних потреб, творчої самореалізації), педагогічних (методи і прийоми освітньої та соціально-виховної роботи засобами театру). Педагогіка театру є теоретико-методичною системою, яка об'єднує у цілісному освітньому процесі педагогічну теорію і навчальну, виховну, соціально-виховну практику, арт-педагогічні технології.

У своєму дослідженні ми виокремили особливості європейського досвіду, які дозволяють активно розвивати навички усного мовлення дітей. Європейські науковці та педагоги шкіл використовують цілу низку методичного арсеналу для роботи з дітьми щодо розвитку мовлення, а саме: дидактичні ігри, бесіди за змістом прочитаного, роботу над монологами та діалогами, роботу над описом картин, створення та презентація мудбордів, колажів, реклами, буктрейлерів, організація буккросингів, ігор-подорожей тощо. У європейських школах процес розвитку навичок усного мовлення дітей перегукується із процесом їхньої соціалізації. Дослідники переконують, що чим більше у дітей розвинені навички усного мовлення, тим краще вони утверджуються в суспільстві, тим швидше досягають успіхів у будь-якій сфері діяльності. У процесі вивчення польського досвіду ми звернули увагу на віртуальні екскурсії, проекти «Турбо» та «Лабіринти смислів», «Школу літання» у Фридриховіцах, сюжетна лінія діяльності якої заснована на фільмі Пітера Грінуея «Цинамонові крамниці». Також ми вивчали німецький досвід, особливості реалізації театралізованої діяльності у школах, згадали педагогіку театру у Вальфдорській школі.

У ході імплементації європейського досвіду в українську систему освіти ми обґрунтували такі ефективні прийоми роботи педагогіки театру як-

от: фото обговорення, рекламування, прийоми спонтанної імпровізації, ігри інсценізації, ігри драматизації, метод Аткинсона та метод входження в картину, окрім того педагоги використовують різні онлайн сервіси для роботи з учнями. Європейський досвід став ціннісним надбанням української системи освіти, що сприяє євроінтеграції нашої країни.

Обґрунтування ефективності використання педагогіки театру для розвитку навичок усного мовлення молодших школярів ми здійснили за допомогою експериментального дослідження. Для цього ми виокремили компоненти (мотиваційний, практичний, рефлексивний), критерії (фонематичне налаштування, звуковимова, фонематичне сприйняття, лексичний запас слів, граматична будова мовлення, власне мовлення). Низку показників відповідно до критеріїв та компонентів, а також рівні (низький, середній, достатній, високий) розвитку навичок усного мовлення молодших школярів. Отримані результати на констатувальному етапі експерименту були наступні: у контрольній групі на низькому рівні працювало 6 (26,2%) учнів, на середньому – 10 (43,4%), на достатньому – 4 (17,4%) та на високому – 3 (13,0%). У експериментальній групі розвиток навичок усного мовлення молодших школярів на низькому рівні об'єднував 5 (19,2%) учнів, на середньому – 14 (53,8%), на достатньому – 4 (15,5%) та на високому – 3 (11,5%). Здійснивши аналогічну діагностику на підсумковому етапі експерименту, ми визначили, що у контрольній групі розвиток навичок усного мовлення у 4 (17,5) дітей знаходиться на низькому рівні, у 11 (47,8%) – на середньому, у 5 (21,7%) – на достатньому та у 3 (13,0%) – на високому. Щодо учнів експериментальної групи, то рівневі показники розділилися таким чином: низький рівень притаманний 3 (11,5%) дітям, середній – 12 (46,2%), достатній – 7 (26,9%) та високий – 4 (15,4%). Аналізуючи учнівські відповіді обох груп на констатувальному та підсумковому етапах експерименту ми визначили, що у контрольній групі розвиток навичок усного мовлення зменшився на 8,7%, середній рівень – на 4,4%, тоді коли достатній та високий показник не змінилися. У експериментальній групі

сталися такі зміни: низький рівень зменшився на 7,7%, середній – на 7,6%, а от достатній рівень зріс на 11,4%, а високий – на 3,9%.

Таким чином, можемо стверджувати, що запропоновані нами прийоми, методи, форми роботи, пов'язані з використанням педагогіки театру є дієвими, вони дозволяють активно розвивати навички усного мовлення молодших школярів.

На цьому наше дослідження не вичерпується. Наступними темами для вивчення можуть стати: «Розвиток діалогічного мовлення учнів на уроках літературного читання» або «Формування комунікативної компетентності молодших школярів у медіапросторі» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемова Л. В. Театр і гра. К., 2002. 291 с.

2. Бадер В.І. Розвиток мовлення школярів : навч. посібник. К.: ІЗМН, 2017. 194 с.
3. Барановська І. Г. Творчий розвиток молодших школярів засобами театральної діяльності. *Наукові записки: Збірник матеріалів наукової конференції викладачів та студентів інституту педагогіки психології та мистецтв. Серія «Мистецтво». Вип. 3.* Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. С. 11-15.
4. Барановська І. Г. Творчий розвиток молодших школярів засобами театральної діяльності. *Наукові записки: Збірник матеріалів наукової конференції викладачів та студентів інституту педагогіки психології та мистецтв. Серія «Мистецтво». Вип. 3.* Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. С. 11-15.
5. Бичок А. В. Говоріння як мета і засіб комунікативного навчання іноземній мові в процесі міжкультурного іншомовного спілкування майбутніх фахівців економічних та технічних спеціальностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 32.* С. 22-24.
6. Богуш А. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ : Видав. Дім «Слово», 2008. 440 с.
7. Богуш А. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема. *Дошкільна лінгводидактика : Хрестом.* К., 2005. 176 с.
8. Большакова І., Пристінська М. У світі словникових слів. Система нетрадиційних завдань для словникової роботи в 2 класі: навч. посіб. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2016. 96 с.
9. Бондар Ю. В. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови. *Гуманітарний корпус.* Вінниця: ТОВ «Твори». 2019. Випуск 29. С. 10-12.
10. Бровчак Л.С. Формування організаторських здібностей майбутніх учителів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету*

імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. прац. ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вил. 46. С. 49-53.

11. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В., Бондар, А.В.Хіля. Вінниця, 2020. 175 с.
12. Васютіна Т., Чижевська Ю. Формування «м'яких» навичок (SOFT SKILLS) у дітей 6-7 років засобом театралізованих вправ. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35736>
13. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
14. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Початкова школа. 2017. № 8. С. 20-24.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
16. Водолага Н.В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2001. 218 с.
17. Водолага Н.В. Театралізована гра як засіб мовленнєвого розвитку дітей// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Зб. наук. пр. Вип. - 12.- У 3-х ч.- Частина 2. Рівне: РДГУ, 2000. С.156-160.
18. Демченко О., Казьмірчук Н., Жовнич О., Стахова І. Підготовка студентів до використання театралізованої діяльності для розвитку у дітей SOFT SKILLS: європейський контекст. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Випуск 64, 2022. С. 181-192*

19. Демченко О.П., Іщенко К.В., Драбинюк С. Ю. Флуд Л.М., Театралізована діяльність як засіб розвитку творчості дітей з особливими освітніми потребами. XVII Міжнародна науковопрактична конференція «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», 03-06 травня 2022 р., Токіо, Японія [Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice Proceedings of the XVII International Scientific and Practical Conference Tokyo, Japan May 03 – 06, 2022]. С.580-585.
20. Демченко О.П., Іщенко К.В., Драбинюк С. Ю. Флуд Л.М., Театралізована діяльність як засіб розвитку творчості дітей з особливими освітніми потребами. XVII Міжнародна науковопрактична конференція «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», 03-06 травня 2022 р., Токіо, Японія [Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice Proceedings of the XVII International Scientific and Practical Conference Tokyo, Japan May 03 – 06, 2022]. С.580-585.
21. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyadержavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
22. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
23. Деркач О. Педагогіка творчості: арт-терапія на допомогу вчителю, соціальному педагогу, практичному психологу : навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2006.
24. Деркач О. О. У гості до Мельпомени. Становлення та розвиток театрального мистецтва : навч. посіб. Ч. 1. Вінниця: ВДПУ, 2010.
25. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
26. Жовнич О.В., Казьмірчук Н.С., Стахова І.А. Театр природи як засіб формування SOFT SKILLS в учнів початкової школи. *Наукові записки*

- Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія, 2020. Випуск 61. С. 23-30.*
27. Журавльова Л.С. Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією : автореферат дисертації. Київ, 2021. 46 с.
28. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
29. Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 . К., 2004. 20 с.
30. Зозуля А. В. Театралізована діяльність як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки, 2015. № 4. С. 151-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2015_4_28.
31. Імбер В.І. Роль сучасних засобів навчання у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 15, 2005. С. 20-23.*
32. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II 148 Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.
33. Коваленко Є. Софія Русова: педагог–просвітитель, державний діяч, вчений. Рідна школа. 2000. № 8. С. 35-38.
34. Коваль Г. П, Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови : навч. посібн. Тернопіль: Астон, 2008. 287 с.

35. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць*. Вип. 43. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47
36. Комарівська Н.О. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : навч. посібник. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 696 с.
37. Концепція Нової української школи. URL: [https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf)
38. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К. : Радянська школа, 1989. 352 с.
39. Костюшко Г.О. Педагогічні умови організації театральної самодіяльності. *Наукові записки: педагогічні та історичні науки*. Вип. 57 / Мво освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова ; Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко, редкол. М.І. Шкіль. Київ : НПУ, 2004. С. 68-75.
40. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками. *Початкова школа*. 1999. № 1. С. 14-17.
41. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.
42. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць*. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.
43. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02. Київ, 1993. 24 с.

- 44.Лазаренко Н. Культура мовлення викладача як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2016. Вип. 23. С. 36-42. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2016_23_10.
- 45.Лазаренко Н.І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк», 2019. 389 с.
- 46.Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті»*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С.44-48.
- 47.Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. ВЦ «Академія». Київ : Академія, 2006
- 48.Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку. Освітній дискурс : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. Випуск 9 (11-12) : Педагогічні науки. С. 91-103.
- 49.Макаренко Л. Дитяча театралізована діяльність. К. : Шкільний світ, 2012.
- 50.Малярчук А. Я. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. К. : Літера ЛТД, 2008. 336 с.
- 51.Науково-педагогічний проєкт «інтелект України». URL : <https://intellect-ukraine.org/>
- 52.Освітня програма «На крилах успіху». URL : <http://gimnasium-267.kiev.ua/files/programa-na-krilah-uspihu.pdf>
- 53.Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/teatr-na-urotsi-praktykum-dlya-pochatkovoyi-shkoly/>
- 54.Паві П. *Словник театру*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2006. 640 с.

55. Педагогіка театру. URL : <https://culture.pl/ua/stattia/pedahohika-teatru>
56. Педагогіка: навч. посібник / В.М.Галузьяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. Вінниця: РВВ ВАТ "Вінолбдрукарня", 2000. 200 с.
57. Пентилюк М.І. Сучасний урок мови. Х. : Основа, 2007. 176 с.
58. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник / Пономарьова К. І. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. 88 с.
59. Савченко О.Я. Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>
60. Сіранчук Н.М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 423 с.
61. Скоблікова О. В. Формування літературної компетентності учнів початкових класів . Х. : Вид. група «Основа», 2014. 112 с.
62. Славова Л. Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. С. 63.
63. Стогній І.В., Никонорова Л.І. Формування навичок аудіювання у студентів вищих навчальних закладів. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v33/part_2/52.pdf
64. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К. : Радянська школа, 1978. 263 с.
65. Театральна педагогіка як універсальний засіб виховання людини. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/teatralna-pedagogika-jak-universalnij-zasib.html>
66. Хорошковська Т. Реалізація компетентнісного підходу в процесі формування умінь і навичок усного мовлення учнів – представників національних меншин на уроках української мови. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики і перспективи: збірник тез І

- Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. К.: Педагогічна думка, 2019. С. 132- 134.
- 67.Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів: навчально-методичний посібник (курс лекцій). К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 208 с.
- 68.Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
- 69.Шинкарук В.І. Філософський словник. Київ : Головна ред. УРЕ, 1986. 1076 с.
- 70.Шиян Р.Б. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>
- 71.Benedetti J. The Art of the Actor: The Essential History of Acting from Classical Times to the Present Day. New York: Routledge, 2007.
- 72.Bennett L., Taylor, S., Richardson S., & Ladkin A. A review of research into the benefits of drama in education. Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance, 15(1), 2015. P. 33-49.
- 73.Brockett O. G., & Hildy F. J. History of the Theatre (10th ed.). Boston: Allyn and Bacon, 2007.
- 74.Drama Games and Theatre Activities. URL: <https://www.dramanotebook.com/dramagames/>
- 75.EU experience of soft skills development of preschool and primary school age children by theater activities in teacher training. URL: <http://erasmus.vspu.edu.ua/>
- 76.Rudolf Steiner School. URL: <https://www.rudolf-steiner-schule-berlin.de/ausserunterrichtliche-angebote/>
- 77.Theatre-in-Education (TiE). URL: <https://www.belgrade.co.uk/theatre-in-education-tie/>
- 78.Van Oort, F. V., & Verhoeven, L. Play full learning in primary education: A systematic literature review. Educational Research Review, 25, P.1-12.

79. Van Oort, F. V., & Verhoeven, L. Theatre Activities, 26, P.1-128
80. Williams R. (n.d.). Robin Williams Quotes. Brainy Quote. URL:
https://www.brainyquote.com/quotes/robin_williams_385138
81. Zarrilli P. B. Theatre, education and performance: The map and the story.
Routledge. 2015. 112.